

Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра біології, здоров'я людини та фізичної терапії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 07 БІОРІЗНОМАНІТТЯ

Спеціальність А4 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)
освітня програма «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)»

Інститут психології і педагогіки
психолого-природничий факультет

2025 - 2026 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Біорізноманіття» для студентів за спеціальністю А4 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини).

Мова навчання: українська

Розробник: к.б.н., доц. Толочик І. Л.

Протокол від “ 24” червня 2025 року №7

Завідувач кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії

(проф. Сяська І.О.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету

Протокол від “ 26 ” червня 2025 року № 5

Голова навчально-методичної комісії психолого-природничого факультету

(доц. Трохимчук І. М.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

© Толочик І. Л., 2025 рік
© Рівне, 2025 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 3	Галузь знань А Освіта	Основна	
Модулів — 1	Спеціальність А4 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)	Рік підготовки:	
Змістових модулів —2		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: підготовка презентацій по змістових модулях		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		3-й	3-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 3 самостійної роботи студента – 7.	Освітній ступінь: магістр	16 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	4 год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота	
		60 год.	80 год.
		Індивідуальні завдання:	
		5 год.	
		Вид контролю:	
		екз.	екз.
Передумови для вивчення дисципліни (екологія, ботаніка, зоологія)			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Основною **метою** навчальної дисципліни є ознайомлення з основними закономірностями формування та еволюції біологічного різноманіття, підходами до його кількісної оцінки та проблеми охорони.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Біорізноманіття» є:

- навчити здобувачів вищої освіти аналізувати видовий, популяційний, ценотичний та екосистемний рівні прояву різноманіття з позицій системного підходу;
- аналізувати динаміку біорізноманіття протягом еволюції біосфери;
- усвідомити вплив людського суспільства на біологічне різноманіття в світі та в Україні;
- ознайомити здобувачів вищої освіти з методами оцінки та з основними принципами збереження біорізноманіття;
- ознайомити здобувачів вищої освіти з активними і пасивним методами збереження біорізноманіття, вітчизняною і міжнародною правовою базою охорони біорізноманіття.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких **компетентностей**:

ЗК 3.Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 4.Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 5.Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 11. Здатність реалізовувати стратегію сталого розвитку з метою екологізації суспільної та індивідуальної свідомості.

СК 1. Здатність аналізувати і встановлювати причинно-наслідкові та ієрархічні зв'язки в структурі й функціонуванні живих систем різного рівня організації.

СК 2. Здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі фундаментальних розділів біології для дослідження біологічних явищ і процесів, уміння знаходити, збирати і узагальнювати фактичний матеріал, формулюючи обґрунтовані висновки.

СК 3. Здатність аналізувати біологічні явища та процеси з точки зору сучасних наукових досліджень.

СК 5. Здатність використовувати в професійній діяльності біологічну термінологію, оперувати систематичними категоріями.

СК 6. Здатність характеризувати основні процеси життєдіяльності живих організмів, встановлювати взаємозалежність між компонентами екосистем; здатність розуміти взаємозв'язок будови і функцій живих організмів, особливості їхньої поведінки та адаптації в різних екосистемах.

3. Очікувані результати навчання.

У результаті освоєння повного курсу навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні мати глибокі, системні знання з усього теоретичного курсу, а саме:

- знати основні рівні організації живого на планеті;
- закономірності функціонування природних біогеоценозів, історичні зміни угруповань та основні засади збереження біорізноманіття;
- типологію біорізноманіття за рівнями прояву та об'єктами;
- основні підходи до визначення таксономічного різноманіття;
- різноманіття на рівні популяцій, ценозів, екосистем та ландшафтів;
- основні пасивні та активні методи охорони біорізноманіття; вітчизняну і міжнародну нормативно-правову базу збереження біорізноманіття. Вільно володіти понятійним апаратом, знати основні проблеми, мету та завдання дисципліни.

Вміти ефективно користуватися екологічними довідниками, національними законодавчими і нормативними актами; здійснювати комплексне оцінювання біорізноманіття певної території і приймати самостійні науково обґрунтовані рішення щодо раціонального використання та відтворення біорізноманіття, вести природоохоронну роботу серед населення.

Програмні результати навчання:

ПРН 4. Розуміти сучасну методологію наукового пошуку, сутність наукового пізнання, сучасні методи дослідження, а також інформаційні технології в обсязі, необхідному для реалізації наукових досліджень у галузі біологічної науки та освіти.

ПРН 5. Характеризувати будову організмів як біологічних систем і рівні організації живих систем, різноманітності організмів, основних їх властивостей, внутрішніх та зовнішніх зв'язків систем; механізмів взаємодії в біогеоценозах, адаптації організмів до середовища існування, розуміти концептуальні аспекти моніторингу якісного і кількісного складу флори і фауни в біогеоценозах.

ПРН 9. Розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної / недостатньої інформації та суперечливих вимог, у широких або мультидисциплінарних контекстах.

ПРН 10. Систематизувати та класифікувати біологічні об'єкти з метою морфофункціональної диференціації на біогеоценотичному та біосферному рівнях.

ПРН 11. Визначати залежність особливостей функціонування представників царств живої природи від ступеня розвитку форми організації життя, будови, місця в екосистемах та значення для збереження стабільності біосфери; аналізувати і пояснювати функціональні характеристики і стан біо(еко)логічних систем на різних етапах їхнього розвитку та у взаємозв'язку.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Різноманіття біологічне і ландшафтне.

Тема 1. Біорізноманіття та його природні функції.

Тема 2. Рівні організації різноманіття біологічних систем.

Тема 3. Біорізноманіття України, його екологічний стан.

Змістовий модуль 2. Ротація біорізноманіття. Сучасні методи та правові засади збереження біорізноманіття.

Тема 4. Головні загрози біорізноманіттю.

Тема 5. Циклічні та сукцесійні зміни різноманіття.

Тема 6. Еволюція біорізноманіття.

Тема 7. Основні принципи збереження біорізноманіття. Оцінка біорізноманіття.

Тема 8. Правовий режим збереження біорізноманіття. Охорона різноманіття.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	ла б	інд	с. р.		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Глобальна проблема здоров'я людини на сучасному етапі розвитку суспільства.												
Тема 1. Біорізноманіття та його природні функції.	10	2	-	-	-	8	-	-	-	-	-	10
Тема 2. Рівні організації різноманіття біологічних систем.	12	2	2	-	-	8	-	2	-	-	-	10

Тема 3. Біорізноманіття України, його екологічний стан.	12	2	2	-	-	8		-	2			10
Разом за змістовим модулем 1	34	6	4	-	-	24	-	2	2	-	-	30
Змістовий модуль 2. Структура і концепція здорового способу життя.												
Тема 4. Головні загрози біорізноманіттю.	12	2	2	-	-	8	-	2	2	-	-	10
Тема 5. Циклічні та сукцесійні зміни різноманіття.	12	2	2	-	-	8	-	-	-	-	-	10
Тема 6. Еволюція біорізноманіття.	12	2	2	-	-	8	-	-	-	-	-	10
Тема 7. Основні принципи збереження біорізноманіття. Оцінка біорізноманіття.	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	10
Тема 8. Правовий режим збереження біорізноманіття. Охорона різноманіття.	10	2	2	-	-	6	-	2	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем 2	56	10	10	-	-	36	-	4	2	-	-	50
ІНДЗ	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
Усього годин	90	16	14	-	-	60	-	6	4	-	-	80

6. Теми семінарських занять

Не передбачено.

7. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Різноманіття біологічне і ландшафтне	2
2	Види біорізноманіття. Біорізноманіття Рівненщини	2
3	Роль екологічної мережі в збереженні біорізноманіття. Формування екологічних коридорів	2
4	Сукцесійне різноманіття	2
5	Червона та Зелена книги України	2
6	Визначення індексів видового різноманіття Шеннона, Сімпсона та Пієлу	2
7	Правовий режим та державний контроль у галузі збереження біорізноманіття. Концепції охорони біорізноманіття.	2

Практичні заняття проводяться у вигляді семінарів. Серед тематичних семінарів, в основному, використовуються семінар – бесіда (обговорення заздалегідь підготовлених студентами доповідей) та семінар – дискусія. На семінарах, в обов'язковому порядку, пропонуються запитання проблемного характеру, які вимагають у студентів обґрунтування відповіді, наведення прикладів, порівнянь, пояснень, тобто, творчого, продуктивного мислення.

8. Теми лабораторних занять

Не передбачено.

9. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Конвенція про охорону біорізноманіття та її вимоги до держав – учасниць	2
2	Агресивні види як фактори зміни різноманіття	2
3	"Червона книга України": критерії виділення і приклади рідкісних видів	2
4	Біорізноманіття Волинського Полісся	2
5	Охорона та відтворення видів занесених до Червоної книги України Біорізноманіття океанічних екосистем	2
6	Біорізноманіття континентальних водойм	2
7	Біорізноманіття водно-болотних екосистем	2
8	Біорізноманіття тропічних лісових екосистем	2
9	Здійснення державного контролю в галузі збереження біорізноманіття Ротація біорізноманіття у часі	2
10	Світовий досвід щодо екологічної оцінки різноманіття біологічних видів	2
11	Глобальні фактори зміни біорізноманіття	2
12	Зміни різноманіття при сукцесіях	2
13	Фактори збільшення і зменшення значень показників біорізноманіття Поняття таксономічного багатства і таксономічного різноманіття	2
14	Вплив міграційних процесів на видове різноманіття тварин	2
15	Роль громадських екологічних організацій у збереженні біорізноманіття	2
16	Таксономічна різноманітність. Показники цінності, репрезентативності, унікальності.	2

17	Оцінка біосистем за показниками різноманіття	2
18	Біорізноманіття екосистем печер	2
19	Система заходів щодо охорони флори та фауни	2
20	Міжнародні конвенції та договори з питань збереження біорізноманіття, адаптація їх до національного законодавства України	2
21	Законодавство України щодо біорізноманіття та перспективи його розвитку	2
22	Роль лісових екосистем у збереженні біорізноманіття	2
23	Біорізноманіття степових екосистем та екосистем пустель	2
24	Біорізноманіття Чорного та Азовського морів	2
25	Міжнародне співробітництво в питаннях збереження біорізноманіття	2
26	Біорізноманіття гірських екосистем	2
27	Раритетні види різноманіття	2
28	Конвенція про охорону дикої флори і фауни	2
29	Різноманіття фауни та флори Рівненщини	2
30	Компенсовані та некомпенсовані вимирання	2
	Разом	60

10. Індивідуальні завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання з курсу «Біорізноманіття» передбачає підготовку презентацій по змістових модулях, що включає наступні види робіт:

- складання опорно-логічних схем відповідно до вивченого теоретичного матеріалу;
- підготовка та захист науково-інформаційних матеріалів;
- підготовка бібліографії з дисципліни.

11. Методи навчання

МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
МН2 – практичний метод (лабораторні та практичні заняття);
МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);
МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
МН6 – самостійна робота;
МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

12. Методи оцінювання

МО1 – екзамен;
МО2 – усне або письмове опитування;
МО6 – реферати, есе;
МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
МО9 – захист лабораторних і практичних робіт.

13. Засоби діагностики результатів навчання:

- екзамен;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Види та методи навчання і оцінювання

Код компетентності (згідно ОПП)	Назва компетентності	Код програмного результату навчання	Назва програмного результату навчання	Методи навчання	Методи оцінювання результату в навчання
ЗК 03.	Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.	ПРН 04.	Розуміти сучасну методологію наукового пошуку, сутність наукового пізнання, сучасні методи дослідження, а також інформаційні технології в обсязі, необхідному для реалізації наукових досліджень у галузі біологічної науки та освіти.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО1 МО2 МО6 МО7 МО9
ЗК 04.	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	ПРН 04.	Розуміти сучасну методологію наукового пошуку, сутність наукового пізнання, сучасні методи дослідження, а також інформаційні технології в обсязі, необхідному для реалізації наукових досліджень у галузі біологічної науки та освіти.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО1 МО2 МО6 МО7 МО9
ЗК 05.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, застосовувати знання в практичних ситуаціях.	ПРН 04.	Розуміти сучасну методологію наукового пошуку, сутність наукового пізнання, сучасні методи дослідження, а також інформаційні технології в обсязі, необхідному для реалізації наукових	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО1 МО2 МО6 МО7 МО9

			досліджень у галузі біологічної науки та освіти.		
ЗК 11.	Здатність реалізовувати стратегію сталого розвитку з метою екологізації суспільної та індивідуальної свідомості.	ПРН 9.	Розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної / недостатньої інформації та суперечливих вимог, у широких або мультидисциплінарних контекстах	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО1 МО2 МО6 МО7 МО9
СК 01.	Здатність аналізувати і встановлювати причинно-наслідкові та ієрархічні зв'язки в структурі й функціонуванні живих систем різного рівня організації.	ПРН 11.	Визначати залежність особливостей функціонування представників царств живої природи від ступеня розвитку форми організації життя, будови, місця в екосистемах та значення для збереження стабільності біосфери; аналізувати і пояснювати функціональні характеристики і стан біо(еко)логічних систем на різних етапах їхнього розвитку та у взаємозв'язку.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО1 МО2 МО6 МО7 МО9
СК 02.	Здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі фундаментальних розділів біології для дослідження біологічних явищ і процесів, уміння знаходити, збирати і	ПРН 9.	Розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної / недостатньої інформації та суперечливих вимог, у широких або мультидисциплінарних контекстах	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО1 МО2 МО6 МО7 МО9

	узагальнювати фактичний матеріал, формулюючи обґрунтовані висновки.				
СК 03.	Здатність аналізувати біологічні явища та процеси з точки зору сучасних наукових досліджень.	ПРН 5.	Характеризувати будову організмів як біологічних систем і рівні організації живих систем, різноманітності організмів, основних їх властивостей, внутрішніх та зовнішніх зв'язків систем; механізмів взаємодії в біогеоценозах, адаптації організмів до середовища існування, розуміти концептуальні аспекти моніторингу якісного і кількісного складу флори і фауни в біогеоценозах.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО1 МО2 МО6 МО7 МО9
СК 05.	Здатність використовувати в професійній діяльності біологічну термінологію, оперувати систематичним і категоріями.	ПРН 10.	Систематизувати та класифікувати біологічні об'єкти з метою морфофункціональної диференціації на біогеоценотичному та біосферному рівнях.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО1 МО2 МО6 МО7 МО9
СК 06.	Здатність характеризувати основні процеси життєдіяльності живих організмів, встановлювати взаємозалежність між компонентами екосистем; здатність розуміти взаємозв'язок будови і функцій живих	ПРН 11.	Визначати залежність особливостей функціонування представників царств живої природи від ступеня розвитку форми організації життя, будови, місця в екосистемах та значення для збереження стабільності біосфери; аналізувати і пояснювати функціональні	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО1 МО2 МО6 МО7 МО9

	організмів, особливості їхньої поведінки та адаптації в різних екосистемах.		характеристики і стан біо(еко)логічних систем на різних етапах їхнього розвитку та у взаємозв'язку.		
--	---	--	---	--	--

14. Критерії оцінювання результатів навчання. Визначити за допомогою якісних критеріїв мінімальний пороговий рівень оцінки і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку. Зазначити використовувану числову (рейтингову) шкалу.

Критерії оцінювання результатів навчання:

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобува-ти знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
74-81	C	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, з-поміж яких є суттєві, добирати			

			аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно	
60-63	E	достатньо	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано

15. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота								Екзамен	Сума
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль №2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5		
Модульний контроль-10			Модульний контроль-10						

16. Методичне забезпечення

Самостійна робота студентів над теоретичним та практичним матеріалом навчальної дисципліни здійснюється в таких формах:

- вивчення теоретичного матеріалу, що викладений на лекційних заняттях та призначеного для самостійного опрацювання;
- індивідуальне та групове виконання навчальних завдань із даної предметної області.

У якості навчально-методичного забезпечення самостійної роботи студентів використовується базова та додаткова література з дисципліни, інтернет-ресурси, матеріал лекцій, методичні рекомендації для виконання завдань практичних робіт та виконання самостійної роботи.

17. Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Біосферний рівень організації біорізноманіття
2. Різноманіття біологічне і ландшафтне
3. Основні версії концепції охорони біорізноманіття, їх відмінності
4. Глобальні фактори зміни біорізноманіття
5. Біоценотичний рівень організації біорізноманіття
6. Біорізноманіття водно-болотних екосистем
7. Річкові екологічні коридори
8. Державна програма збереження біорізноманіття України
9. Рівні організації біорізноманіття
10. Історія формування біорізноманіття на території України
11. Агресивні види як фактори зміни різноманіття
12. Зовнішні та екосистемні причини некомпенсованих вимирань
13. Види прямого знищення живих організмів
14. Природні функції біорізноманіття
15. Біорізноманіття України та його сучасний стан
16. Головні загрози біорізноманіттю
17. Сезонні зміни біорізноманіття і значення абіотичного фактору
18. Біорізноманіття Чорного та Азовського морів
19. Національна екологічна мережа України
20. Охорона та відтворення видів занесених до Червоної книги України
21. Рамсарська конвенція про водно-болотні угіддя
22. Популяційно-видовий рівень організації біорізноманіття
23. Мета і завдання створення екомережі
24. Заходи впливу на порушників природоохоронного законодавства щодо біорізноманіття
25. Фауна України
26. Структура екологічної мережі
27. Сучасний стан і тенденції змін біорізноманіття
28. Таксономічні групи організмів
29. Біорізноманіття Кримських гір
30. Громадські організації у формуванні екомережі
31. Поняття сукцесійного різноманіття
32. Основні типи природних екосистем України і загрози біорізноманіттю
33. Міжнародне співробітництво в питаннях збереження біорізноманіття
34. Загальноєвропейська екологічна мережа, її структура
35. Зміни різноманіття при сукцесіях
36. Біорізноманіття тропічних лісових екосистем
37. Дендрологічні парки як форма збереження біорізноманіття
38. Проблема зменшення біорізноманіття
39. Цінність біорізноманіття для людини
40. Методи збереження біорізноманіття в агроландшафтах
41. Біорізноманіття океанічних екосистем
42. Фактори збільшення і зменшення значень показників різноманіття
43. Поняття таксономічного багатства і таксономічного різноманіття
44. Біорізноманіття Полісся
45. Оцінка біосистем за показниками різноманіття
46. Рідкісні рослини і тварини Рівненщини

47. Агроєкосистеми, їх місце в системі природного біорізноманіття
48. Концепція охорони різноманіття
49. Опосередковане зменшення біорізноманіття
50. Біорізноманіття степових екосистем
51. Біологічні принципи збереження біорізноманіття
52. Поняття інсуляризованості та фактори, що ведуть до фрагментації популяцій
53. Червона книга України
54. Здійснення державного контролю в галузі збереження біорізноманіття
55. Ротація біорізноманіття у часі
56. Вплив міграційних процесів на видове різноманіття тварин
57. Роль екологічної мережі у збереженні біорізноманіття
58. Біологічні принципи збереження біорізноманіття
59. Сучасні методи збереження біорізноманіття
60. Різноманіття адвентивних видів
61. Біорізноманіття континентальних водойм
62. Конвенція про охорону біорізноманіття
63. Науковий та нормативно-правовий статус Зеленої книги України
64. Характеристика опосередкованого зменшення біорізноманіття
65. Флора України
66. Роль лісових екосистем у збереженні біорізноманіття
67. Основні загрози екомережі
68. Біорізноманіття екосистем пустель
69. Принципи охорони біорізноманіття
70. Біорізноманіття гірських екосистем
71. Роль громадських екологічних організацій у збереженні біорізноманіття
72. Сучасний стан і тенденції змін біорізноманіття
73. Біорізноманіття Українських Карпат
74. Державна програма збереження біорізноманіття України
75. Збереження біорізноманіття в агроландшафтах

18. Рекомендована література (основна, допоміжна)

Основна

1. Гродзинський Д.М., Шеляг - Сосонко Ю.Р. та ін.. Проблеми збереження та відновлення біорізноманіття України. К. : Академперіодика, 2001. 105 с.
2. Дудкін О.В., Єна А.В., Коржнев М.М. та ін. Оцінка і напрямки зменшення загроз біорізноманіттю України. К. : Хімджест, 2003. 400 с.
3. Загороднюк І. Основи диверсикології. навч. посібник. Ужгород: УжНУ, 2004. 201с.
4. Кобеньок Г.В., Закорко О.П., Марушевський Г.Б. Збереження біорізноманіття, створення екомережі та інтегроване управління річковими басейнами: Посібник для вчителів і громадських природоохоронних організацій. Київ :, 2008. 200с.
5. Малишева Н.Р., Олещенко В.І., Кузнецова С.В. Правові засади впровадження в Україні Концепції про охорону біорізноманіття. Київ : Хімджест, 2003. 176 с.
6. Солодкий В.Д., Рибак І.П., Шутак Г.Д. та ін. Заповідна справа та збереження біорізноманіття. Навчальний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», Чернівці – Зелена буковина.2010. 320с.

Допоміжна

1. Збереження біорізноманіття: традиції та сучасність. Відповідальний редактор Т. Гарадашук. Товариство «Зелена Україна». Київ : Хімджест, 2003. 120 с.
2. Розбудова екомережі України. Програма розвитку ООН (UNDP). К.1999. 127с.
3. Патики В.П., Соломаха В.А., Бурда Р.І. Перспективи використання, збереження та відтворення агробіорізноманіття України. Київ : Хімджест, 2003. 256 с.
4. Червона книга України: Рослинний світ. К. УЕ, 1996. 608 с.
5. Червона книга України: Тваринний світ. К. УЕ, 1996. 608 с.

6. Шеляг- Сосонко Ю.Р., Дубина Д.В., Вакаренко Л.П. та ін. Збереження і невиснажливе використання біорізноманіття України: стан та перспективи. Київ : Хімджест, 2003. 248 с.
7. Національна доповідь України про збереження біологічного різноманіття. Міністерство охорони навколишнього природного середовища. Міжвідомча координаційна комісія з питань збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. Київ, 1997. 31 с.

Міжнародні конвенції та угоди про охорону біорізноманіття

1. Закон України "Про ратифікацію Конвенції про охорону біологічного різноманіття" 29.11.1994 р., № 165/96-ВР.
2. Конвенція про охорону біологічного різноманіття (Ріо-де-Жанейро, 1992).
3. Закон України "Про приєднання України до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі", 29.10.1996 р., № 436/96-ВР.
4. Конвенція" про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979).
5. Закон України "Про участь України в Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище і снування водоплавних птахів", 29.10.1996 р., № - 437/96: ВР.
6. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсар, 1971).
7. Закон України "Про приєднання України до Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин", 19ЮЗ.1999 р., № 535-XIV.
8. Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонн, 1979).

Інформаційні (інтернет) ресурси

1. <https://ips.ligazakon.net/document/KP970439> – Концепція збереження біологічного різноманіття України;
2. <http://www.biodiv.org/default.shtml> – Науково-освітній центр збереження біорізноманіття Мінприроди України та НУ «Києво-Могилянська академія»;
3. <https://wwf.ua/?8550941/cor15-and-ukraine> – Глобальна Рамкова Програма для України щодо збереження біорізноманіття;
4. www.proforest.org – Міжнародний методичний посібник з проблем збереження особливо цінних лісів.
5. <https://uk.wikipedia.org/wiki/> – Біорізноманіття України;
6. <https://uncg.org.ua/doslidzhennia-bioriznomanittia-ukrainy-tryvaiut/> – Дослідження біорізноманіття України;